

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai

Vilnius, 1993 m. lapkričio 8 d.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Algirdo Gailiūno, Kęstučio Lapinsko, Zigmo Levickio, Vlado Pavilionio, Prano Vytauto Rasimavičiaus, Stasio Stačioko, Teodoros Staugaitienės, Stasio Šedbaro ir Juozo Žilio, sekretoriaujant Rolandai Stimbirytei, dalyvaujant pareiškėjo – Seimo narių grupės atstovei Seimo narei Zitai Šličkytei, suinteresuoto asmens – Seimo atstovui Seimo Pirmininko pavaduotojui Juozui Bernatoniui, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsnio pirmąja dalimi ir Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pirmąja dalimi viešame Teismo posėdyje 1993 m. lapkričio 4 d. išnagrinėjo bylą Nr. 6 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar 1993 m. kovo 16 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

Pareiškėjas – Seimo narių grupė prašo Konstitucinį Teismą ištirti, ar 1993 m. kovo 16 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją. Prašymas grindžiamas tuo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnis „įpareigoja Seimą laikytis nustatytos įstatymų priėmimo procedūros“. Pareiškėjas teigia, kad Seimas, 1993 m. kovo 16 d. priimdamas ginčijamą įstatymą, nesilaikė nustatytos įstatymų priėmimo procedūros, nes :

1) pažeisdamas Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnį „įstatymo rengimo komisijos – Valstybės ir teisės komiteto pirmininkas neskelbė, kada vyks atviras komiteto posėdis ir bus suteikta galimybė Seimo nariams teikti pasiūlymus ir papildymus svarstymui. Svarstymo metu nebuvo pateikta Biudžeto komiteto išvada“;

2) „trečiasis svarstymas buvo paskirtas tą pačią Seimo posėdžių dieną pažeidžiant įstatymo (t. y. Laikinojo statuto 206 ir 209 straipsniuose) nustatytą tvarką, taip pat buvo Seimo daugumos ignoruota ir nepavesta įstatymų rengėjams suredaguoti įstatymo projektą pagal pateiktus Seimo narių pasiūlymus ir papildymus“;

3) „1993 m. kovo 16 d. svarstant šį įstatymą skubese tvarka, pirmas, antras ir trečias svarstymai vyko tą pačią Seimo posėdžių dieną, pažeidžiant nustatytą įstatymų tvarką, dėl ko frakcijos ir Seimo nariai negalėjo laiku, bent prieš 24 valandas, raštu pateikti savo pasiūlymų bei pataisų“.

Be to, pareiškėjas Konstituciniam Teismui įteiktame prašyme nurodo, kad 1993 m. kovo 16 d. Seime svarstant minėtą įstatymo projektą „Tėvynės santaros frakcijų Seimo nariai, siekdami, kad būtų vykdomas Konstitucijos 69 straipsnis, reikalavo nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą. Šį reikalavimą Seimo dauguma atmetė ir tą pačią dieną, balsuojant 55 Seimo nariams, priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnis nurodo, jog įstatymas, priešingas Konstitucijai, negalioja.“

1993 m. kovo 10 d. Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateiktas įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo pakeitimo“ projektas. Tą pačią dieną Seimas nutarė šį įstatymo projektą įrašyti į sesijos darbų programą ir taikyti skubesnę įstatymo svarstymo procedūrą.

Pirmasis ir antrasis šio įstatymo projekto svarstymas įvyko 1993 m. kovo 16 d. rytiniame Seimo posėdyje. Trečiasis svarstymas buvo surengtas ir įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ buvo priimtas 1993 m. kovo 16 d. vakariniame posėdyje.

Tėvynės santaros frakcijų koalicijos prašymu 1993 m. kovo 23 d. Seimas sudarė Laikinąją komisiją nurodytiems pažeidimams iširti.

Seimo Laikinoji komisija, išnagrinėjusi Tėvynės santaros frakcijų koalicijos pareiškimą, sutarė, kad jame yra keliami šie Laikinojo Seimo statuto pažeidimai:

1) nebuvo paskelbta, kada įvyks atviras įstatymo rengimo komisijos (Valstybės ir teisės komiteto) posėdis;

2) svarstymo metu nebuvo pateikta Biudžeto ir finansų komiteto išvada;

3) buvo apribota ir diskusijų trukmė, ir jų dalyvių skaičius;

4) trečiasis svarstymas buvo paskirtas tą pačią Seimo posėdžių dieną, kai įvyko pirmasis ir antrasis svarstymas;

5) nebuvo laikomasi Statuto 23 skirsnio 208 straipsnyje nustatytos įstatymo projekto pataisų ir papildymų pateikimo tvarkos.

Laikinoji komisija padarė tokias išvadas dėl kiekvieno fakto:

1. Įstatymo projektas buvo rengiamas Valstybės ir teisės komiteto narių J. Bernatonio, A. Kunčino ir V. Būtėno iniciatyva. Šis projektas 1993 m. kovo 9 d. buvo nagrinėtas Valstybės ir teisės komiteto posėdyje, balsų dauguma jam buvo pritarta, tačiau šio įstatymo projektas buvo teikiamas ir nagrinėjamas ne Komiteto pavedimu, o Seimo narių grupės iniciatyva. Taigi Seimas nebuvo pavedęs Valstybės ir teisės ar kokiam nors kitam komitetui rengti projektą. Kita vertus, visi Valstybės ir teisės komiteto posėdžiai, išskyrus uždarus, yra vieši ir atskirai skelbti apie jį nebuvo reikalo, todėl šiuo atveju Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnio pirmojoje dalyje suformuluotų reikalavimų taikyti negalima ir šis straipsnis nereglamentuoja įstatymų leidybos iniciatyvos teisės.

2. Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnyje yra pažymėta, kad prieš priimant įstatymą turi būti pateikta Biudžeto ir finansų komiteto išvada dėl įstatymui ar nutarimui vykdyti reikalingų valstybės lėšų ir galimo jų šaltinio. Kadangi pateiktame įstatymo projekte matyti tendencija taupyti lėšas, nes jame siūloma sumažinti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį, Biudžeto ir finansų komiteto išvada nebūtų turėjusi prasmės.

3. Įstatymo projekto pirmojo ir antrojo svarstymo metu buvo apribota diskusijos trukmė – jai buvo skirta 40 minučių, o pasisakymams – iki 5 minučių. Diskusijos trukmė ir jos dalyvių skaičius yra susiję, todėl apribojus pasisakymų trukmę kartu apribojamas ir pasisakančiųjų skaičius. Komisijos nuomone, šiuo atveju Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnis nebuvo tiesiogiai pažeistas. Seimo nariai neprašė tęsti projekto svarstymo.

4. Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnyje yra nurodyta, kad trečiąjį svarstymą galima surengti viename iš artimiausių Seimo posėdžių. Pirmasis ir antrasis svarstymas įvyko rytiniame 1993 m. kovo 16 d. posėdyje, trečiasis svarstymas – tos pačios dienos vakariniame posėdyje, o tai visiškai atitinka Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnio reikalavimus. 218 straipsnyje yra pažymėta, kad trečiasis svarstymas vyksta pagal Statuto 23 skirsnio reikalavimus. Pareiškimo autorių nuomone buvo pažeistas Laikinojo Seimo statuto 206 straipsnis. Tačiau šis straipsnis reglamentuoja ne trečiojo svarstymo eigą, o priimamą sprendimą po antrojo svarstymo, kurį, jei taikoma skubesnė įstatymo projekto nagrinėjimo tvarka, reglamentuoja 218 straipsnis. Taigi šiuo atveju Laikinis Seimo statutas nebuvo pažeistas, kadangi trečiasis svarstymas buvo surengtas tą pačią dieną taikant skubesnį įstatymo svarstymo procedūrą (218 straipsnis).

5. Laikinojo Seimo statuto 208 straipsnis reglamentuoja ne trečiojo svarstymo eigą, bet po antrojo svarstymo priimamus sprendimus. Taikant skubesnę įstatymo svarstymo procedūrą, trečiasis svarstymas yra reglamentuojamas 209, 210, 211 ir 212 straipsniais, kurių reikalavimų buvo laikomasi, todėl galima teigti, kad Laikinasis Seimo statutas šiuo atveju nebuvo pažeistas.

Išnagrinėjusi Tėvynės santaros frakcijų koalicijos pareiškime pateiktus faktus, Laikinoji komisija padarė apibendrintą išvadą, kad svarstant įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ projektą buvo padarytas nedidelis formalus pažeidimas (nebuvo pateikta Biudžeto ir finansų komiteto išvada dėl įstatymui įgyvendinti reikalingų valstybės lėšų ir galimo jų šaltinio – 216 straipsnis), kuris neturėjo įtakos šio įstatymo priėmimui ir jo įgyvendinimui. Tuo remdamasi Laikinoji komisija pasiūlė palikti galioti priimtą įstatymą.

Trys Laikinosios komisijos nariai (Seimo nariai P. Giniotas, S. Pečeliūnas ir V. Žiemelis) nesutiko su Komisijos išvadomis ir parengė atskirą pažymą, kurios svarbiausi teiginiai yra šie:

1. Buvo ribojama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsnyje įtvirtinta Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisė, nes „įstatymo projekto rengimo komisijos – Valstybės ir teisės komiteto pirmininkas neskelbė, kada vyks atviras komiteto posėdis ir bus suteikta galimybė Seimo nariams teikti pasiūlymus ir papildymus svarstymui“ (kaip yra reikalaujama Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnyje).

2. „Biudžeto komitetas šio įstatymo projekto nesvarstė ir išvadų nepateikė“ (pažeistas Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnis).

3. „Svarstant šį projektą, buvo apribota diskusijų trukmė iki 5 min. ir buvo apribotas laikas, skirtas šio klausimo svarstymui, dėl ko daugelis norinčių negalėjo dalyvauti diskusijoje, kas yra ne kas kita kaip dalyvaujančių diskusijoje skaičiaus apribojimas. Laikinajame Seimo statute kalbama, kad galima taikyti tik vieną apribojimą“ (pažeistas Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnis).

4. „Pirmasis ir antrasis įstatymo projekto svarstymai pasibaigė 1993 m. kovo 16 d. 14 val. 30 min. Trečiąjį svarstymą buvo nutarta surengti sekančiame Seimo posėdyje, t. y. po 15 val. Šiuo atveju Seimo nariai negalėjo pateikti savo pasiūlymų ir papildymų trečiajam svarstymui“ pagal Laikinojo Seimo statuto 208 straipsnio reikalavimus.

5. „Vykstant šio įstatymo projekto svarstymui ir balsavimui, žodžiu buvo pateiktas įstatymo pavadinimo pakeitimas, kuris yra ne redakcinė pataisa, o esminė pataisa, keičianti įstatymo pavadinimą ir šio įstatymo turinio traktavimo esmę. Taikant šią pataisą buvo nusižengta Laikinojo Seimo statuto 208 straipsnio 4 pastraipoje nustatyta tvarkai, kur sakoma, kad trečiojo svarstymo metu naujos pataisos ir papildymai nepriimami, išskyrus redakcines pataisas, kurios nesvarstomos ir nebalsuojamos, o tik raštu pateikiamos rengiančiai komisijai“.

Minėti Laikinosios komisijos nariai pasiūlė panaikinti Seimo sprendimą priimti įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“.

Seimui buvo pateikti du alternatyvūs nutarimų projektai. 1993 m. gegužės 4 d. Seimas balsu dauguma patvirtino Laikinosios komisijos pasiūlytą nutarimo projektą, kuriuo buvo pritarta Komisijos pateiktoms išvadoms.

Bylos parengtinio tyrimo metu pareiškėjo atstovė pateikė šiuos papildomus argumentus bei motyvus:

1. „Priimdamas naują Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 11 straipsnio redakciją, Seimas atsisakė nuostatos, kad „visos politinės partijos ir visuomeniniai politiniai judėjimai, dalyvaujantys rinkimuose, turi teisę būti vienodai atstovaujami visose rinkimų komisijose“. Šios nuostatos atsisakymas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, skelbiančiam visų asmenų lygybės prieš įstatymą principą. Kaip žinome, asmenys yra fiziniai ir juridiniai, todėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis garantuoja ne tik piliečių lygybę prieš įstatymą, bet ir lygybę juridinių asmenų, kokiais yra įsiregistravusios politinės partijos ir visuomeniniai politiniai judėjimai. Išskirtinių teisių suteikimas Lietuvos teisininkų draugijai, o taip pat politinėms partijoms ir politinėms organizacijoms, gavusioms Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, įtvirtintas naujoje Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 11-ojo straipsnio redakcijoje, ne tikai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29-ajam straipsniui, bet ir atima galimybę aktyviai dalyvauti Seimo rinkimuose toms politinėms partijoms ir visuomeniniams politiniams judėjimams, kurie nepateko į Seimą pagal rinkimus daugiamandatėje rinkimų apygardoje“.

„Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui prieštarauja ir naujos Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 13-ojo bei 14-ojo straipsnių redakcijos, nustatančios apygardų ir apylinkių rinkimų komisijų sudarymo principus, analogiškus Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymui“.

2. Naujai išrinktas Lietuvos Respublikos Seimas pirmiausia „turėjo nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą ir tikrai po to pradėti įstatymų leidybą. Deja, tai nebuvo padaryta nei per 3,5 mėnesio, praėjusio iki Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ priėmimo, nei vėliau.

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų“ projektas Seimui pateiktas 1993 m. spalio 19 d.

Projekto 2-asis straipsnis numato, kad Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas yra konstitucinis įstatymas. Keisdamas ir papildydamas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymą

nenustatęs konstitucinių įstatymų sąrašo, Seimas šiurkščiai pažeidė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69-ojo straipsnio nuostatas.“

3. Tėvynės santaros frakcijų koalicijos pareiškime (prašymo Konstituciniam Teismui priedas) „išvardintų pažeidimų esmę sudaro tai, jog buvo suvaržyta Lietuvos Respublikos Seimo narių konstitucinė įstatymų leidybos iniciatyvos teisė, numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68-jame straipsnyje“.

Pareiškėjo atstovė taip pat paaiškino, kad „Tėvynės santaros frakcijų pareiškime Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnis aiškinamas neišsamiai, alternatyvinių normų sujungimas į vieną mintį yra įstatymo netikslaus citavimo pasekmė. Jame taip pat neteisingai nurodyta, kad cituojamas 209, o ne 208 straipsnis, nepagrįstai remiamasi Laikinojo Seimo statuto 206, o ne 218-uoju straipsniu“.

Suinteresuoto asmens atstovas pareiškė, jog Seimo narių grupės 1993 m. kovo 23 d. Konstituciniam Teismui pateiktame prašyme ištirti, ar įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalino pakeitimo ir papildymo“ atitinka Konstituciją, nėra pateikta jokių įrodymų arba argumentų, patvirtinančių, kad minėtas įstatymas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Pareiškėjo prašyme minimų pažeidimų nenustatė ir Seimo sudaryta Laikinoji komisija. Suinteresuoto asmens atstovas, pritardamas Komisijos išvadoms, dėl pateiktų argumentų dar pateikė tokius atsikirtimus :

1. Pareiškėjas teigia, kad svarstant šio įstatymo projektą nebuvo pateiktos Biudžeto ir finansų komiteto išvados. Laikinojo Seimo statuto 192 straipsnyje bendrąja norma yra nurodyta, kad „jeigu įstatymui įgyvendinti reikia valstybės lėšų, pirmajam projekto svarstymui turi būti pateikti projektų iniciatorių pasiūlymai bei Biudžeto ir finansų komiteto išvados ir Vyriausybės išvados dėl galimų šių lėšų šaltinių“. Statuto 216 straipsnio antroje dalyje specialioji norma tik patikslina, kada turi būti pateiktos Biudžeto ir finansų komiteto išvados, tačiau neapibrėžia sąlygų, kada jos būtinos. Šiuo atveju projekto iniciatoriai nepateikė pasiūlymų, kadangi pasikonsultavę su Biudžeto ir finansų komiteto nariais išsiaiškino, jog pakeistam įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

2. Nepagrįstas yra pareiškėjo teiginys, kad trečiasis šio įstatymo projekto svarstymas negalėjo būti surengtas anksčiau negu kitą artimiausią Seimo posėdžių dieną. Pareiškėjas klaidingai ir per plačiai traktuoja Laikinojo Seimo statuto 218 straipsnio specialiąsias normas, apibrėžiančias skubesnės įstatymo svarstymo tvarkos taikymą. Specialioji 218 straipsnio norma apibrėžia, kad tokiu atveju, kai įstatymas svarstomas skubese tvarka, po pirmojo ir antrojo projekto svarstymo Seimas nusprendžia surengti trečiąjį svarstymą viename iš artimiausių Seimo posėdžių. Laikinojo Seimo statuto 206 straipsnio 1 punkte yra suformuluota analogiška bendroji norma, kad „trečiasis svarstymas negali būti surengtas anksčiau negu kitą artimiausią Seimo posėdžių dieną“, tačiau ji

taikoma visais atvejais, išskyrus tuos, kai Seimas nusprendžia svarstyti įstatymą skubėsne ar ypatingos skubos tvarka. Todėl Seimas, priėmęs sprendimą surengti įstatymo projekto trečiąjį svarstymą artimiausiame, t.y. tos pačios dienos vakariniame, posėdyje, Laikinojo Seimo statuto nepažeidė.

3. Suinteresuoto asmens atstovas nesutinka su pareiškėjo tvirtinimu, kad tarp pirmojo ir antrojo bei trečiojo svarstymo Seimo nariams nebuvo pateiktas suredaguotas šio įstatymo projektas. Faktiškai pirmasis ir antrasis svarstymas rytiniame Seimo posėdyje baigėsi apie 13.30 val., o trečiasis svarstymas prasidėjo vakarinio posėdžio pabaigoje – po 19 val., iki to laiko jau buvo pateiktas naujai suredaguotas įstatymo projektas, parengtas pagal Seimo narių pastabas ir pasiūlymus. Pavyzdžiui, buvo pateikta ir svarstyta Seimo nario P. Papovo pataisa. Ji buvo atmesta, nes buvo siūlomi esminiai įstatymo pakeitimai. Į Seimo narių pastabas, kad Seimo rinkimų įstatymo 2 straipsnis neatitinka Konstitucijos, buvo atsižvelgta ir trečiajam svarstymui buvo pateiktas jau pataisytas įstatymo projektas.

4. Pareiškėjas teigia, kad priimant šį įstatymą buvo pažeista Konstitucijoje nustatyta įstatymų priėmimo procedūra, nes jis turėjo būti priimamas kaip konstitucinis įstatymas. Iš tiesų, svarstant minėto įstatymo projektą, kai kurie Seimo nariai siūlė sudaryti konstitucinių įstatymų sąrašą, tačiau tas pasiūlymas buvo pateiktas pažeidžiant Laikinąjį Seimo statutą ir neparengus būtinų projektų. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnį konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas. Kadangi Seimo rinkimų įstatymas neturėjo konstitucinio įstatymo galios, todėl ir įstatymas dėl jo dalinio pakeitimo ir papildymo negalėjo būti svarstomas bei priimamas kaip konstitucinis įstatymas.

Remdamasis išdėstytais motyvais, suinteresuoto asmens atstovas yra tos nuomonės, kad Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, todėl pareiškėjo prašymas neturėtų būti patenkintas. Kartu suinteresuoto asmens atstovas pareiškė neprieštarausiąs, jeigu Konstitucinis Teismas vertins ir papildomus pareiškėjo atstovo argumentus bei motyvus. Suinteresuoto asmens atstovas taip pat paaiškino, kad Konstitucijos skirsnyje „Žmogus ir valstybė“ yra įtvirtintos visuotinai pripažintos žmogaus ir piliečio teisės ir laisvės. Pareiškėjo atstovė pernelyg išplečia sąvokos „asmuo“ aiškinimą ir be pagrindo teigia, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinta asmenų lygybė taikytina juridiniams asmenims. Ginčijamo įstatymo svarstymas vyko Laikinojo Seimo statuto nustatyta skubėsne tvarka nepažeidžiant Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisės, nustatytos Konstitucijos 68 straipsnyje.

konstatuoja:**1. Dėl 1993 m. kovo 16 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ priėmimo tvarkos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.**

Bendros konstitucinės įstatymų priėmimo taisyklės yra suformuluotos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnyje. Jame nurodyta, kokia balsų dauguma priimami įstatymai ir konstituciniai įstatymai. Apie kitas procedūras minėto straipsnio pirmojoje dalyje pasakyta, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros. Dabartiniu metu šias procedūras įtvirtina įstatymo galią turintis teisės aktas – Laikinis Seimo statutas. Jame yra nustatyta įstatymų projektų pateikimo Seime, tų projektų trijų svarstymų, diskusijų procedūros, balsavimo tvarka bei kiti svarbūs įstatymų leidybos proceso dalykai. Iš esmės tai yra Seimo darbo tvarkos klausimai, kuriuos pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 76 straipsnį reglamentuoja pats Seimas, priimdamas savo statutą. Seimo savarankiškumą riboja Konstitucijoje nustatyta Seimo kompetencija, taip pat pareiga laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų. Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių ne tik gali, bet ir turi būti traktuojama kaip konstitucinė pareiga, nes ją sąlygoja nuostata, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio pirmojoje dalyje.

Pačiame Laikinajame Seimo statute yra nurodyta, kaip tikrinti, ar buvo laikomasi nustatytos įstatymo priėmimo procedūros, ir kaip spręsti ginčus, kilusius dėl procedūros pažeidimų (Laikinojo Seimo statuto 2121 straipsnis). Jame taip pat pažymėta, kad tais atvejais, kai parlamento sudaryta Laikinoji komisija padaro išvadą, jog esama šiurkščių įstatymų leidybos procedūros pažeidimų, esminių balsavimo tvarkos ar kitų svarbių Statuto nuostatų pažeidimų, kurie nulėmė parlamento sprendimą dėl įstatymo, parlamentas balsavimu sprendžia, panaikinti ar palikti galioti ginčytiną aktą. Iš to darytina išvada, kad pats Seimas konstatuoja, ar yra pažeista Seimo statute nustatyta įstatymo priėmimo procedūra, sprendžia kilusius ginčus. Statuto normų tobulinimas taip pat priklauso Seimo kompetencijai. Dėl minėtų ir kitų Laikinojo Seimo statuto normų, nustatančių įstatymų projektų svarstymo bei priėmimo procedūras, konstitucingumo į Konstitucinį Teismą nebuvo kreiptasi.

Seimas sudarė Laikinąją komisiją nurodytiems procedūriniais pažeidimams ištirti. Tos komisijos pateiktose išvadose yra išnagrinėti Seimo Tėvynės santaros frakcijų koalicijos pareiškime paminėti pažeidimai ir padaryta apibendrinta išvada, kad svarstant įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ projektą buvo padarytas nedidelis formalus pažeidimas (nebuvo pateikta Biudžeto ir finansų komiteto išvada dėl įstatymui įgyvendinti reikalingų valstybės lėšų ir jų galimo šaltinio), kuris neturėjo įtakos ginčijamo įstatymo

priėmimui ir jo įgyvendinimui. Tuo remdamasi Laikinoji komisija pasiūlė palikti galioti 1993 m. kovo 16 d. įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“. Laikinoji komisija kartu atkreipė dėmesį į tai, kad Laikinajame Seimo statute nepakankamai tiksliai yra reglamentuota skubesnė įstatymų svarstymo procedūra, dėl to galimos įvairios normų interpretacijos, sukeliančios ginčus ir nesusipratimus. 1993 m. gegužės 4 d. Seimas priėmė nutarimą, kuriuo buvo pritarta Laikinosios komisijos parengtoms išvadoms.

Teisminio nagrinėjimo metu nustatyta, kad priimant ginčijamą įstatymą nebuvo pateikta Biudžeto ir finansų komiteto išvada, tai yra pažeistas Laikinojo Seimo statuto 216 straipsnio antrosios dalies reikalavimas. Teismas konstatuoja, kad rinkimų finansavimo klausimas iš esmės buvo išspręstas priimant Seimo rinkimų įstatymą. Todėl, nors minėtas procedūrinis pažeidimas buvo padarytas, Konstitucinis Teismas neranda pakankamo pagrindo išvadai, kad priimtas įstatymas prieštarauja Konstitucijai pagal nustatytą Konstitucijoje jo priėmimo tvarką.

Teisminio nagrinėjimo metu taip pat nustatyta, kad dauguma nesutarimų ir ginčų kilo dėl to, kad Statute nepakankamai tiksliai apibrėžtos įstatymų projektų svarstymo procedūros ir kad įvairiai interpretuojamos Statuto normos. Taikant jas ne visada buvo laikomasi taisyklės, kad jei esama konkurencijos tarp bendrosios ir specialiosios normų, galioja specialioji norma.

Remdamasis Konstitucinio Teismo įstatymo 64 straipsnio pirmosios dalies 4 punktu, Konstitucinis Teismas nagrinėja teisės akto atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai tik pagal Konstitucijoje nustatytą jo priėmimo tvarką. Konstitucinis Teismas daro išvadą, kad ši tvarka priimant įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ nebuvo pažeista. Taigi nėra pagrindo teigti, kad ginčijamas įstatymas pagal jo priėmimo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio pirmajai daliai. Pareiškėjas nekėlė klausimo, ar priimant ginčijamą įstatymą buvo pažeistos minėto straipsnio antrosios dalies normos.

2. Dėl klausimo, ar 1993 m. kovo 16 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ turėjo būti priimtas ne bendra, bet konstituciniams įstatymams priimti nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos Konstitucija nustato nevienodą balsų daugumą įstatymams priimti. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio antrąją dalį, įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma posėdyje dalyvaujančių Seimo narių. Konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka yra apibrėžta minėto straipsnio trečiojoje dalyje : jie priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma.

Dėl minėtų įstatymų priėmimo tvarkos skirtumų turi reikšmę įstatymų klasifikavimas, kurį reguliuoja konstitucinės normos. Prie konstitucinių įstatymų Konstitucijoje pirmiausia priskirti 150

straipsnyje nurodyti įstatymai. Išvardyti kitus konstitucinius įstatymus pavedama tik Seimui. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio trečiojoje dalyje nustatyta: „Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas“. Vadinasi, tik šia tvarka patvirtinus konstitucinių įstatymų sąrašą jame įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai, tik šiems įstatymams turės būti taikoma Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo ir keitimo kvalifikuota balsų dauguma taisyklė. Kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vieno įstatymo priėmimui, išskyrus įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas. Juo labiau nepagrįsti argumentai, kad paprasto įstatymo pataisos ir papildymai būtų priimami pagal konstitucinių įstatymų priėmimo taisykles.

Minėta įstatymų priėmimo ir keitimo tvarka netaikoma Konstitucijos pataisoms, kurios taip pat gali būti vadinamos konstituciniais įstatymais. Jų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūros reglamentuojamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos XIV skirsnyje „Konstitucijos keitimas“.

Įstatymų, tarp jų ir konstitucinių, svarstymo eiliškumo arba priėmimo prioritetų konstitucinės normos nenustato. Tai – Seimo kompetencijos dalykai.

3. Dėl 1993 kovo 16 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsniui.

Pareiškėjas teigia, jog dėl procedūrinių pažeidimų, padarytų priimant įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“, buvo ribojama Seimo narių teisė pateikti svarstyti pasiūlymus bei papildymus, t. y. iš esmės buvo suvaržyta Seimo narių konstitucinė įstatymų leidybos iniciatyvos teisė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsnyje.

Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka. Visuotinai pripažintos yra šios pagrindinės įstatymų leidybos proceso stadijos : įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas, įstatymo projekto svarstymas, projekto priėmimas, priimto įstatymo promulgavimas ir įsigaliojimas. Tik pasibaigus vienai stadijai nuosekliai prasideda kita stadija. Minėta nuosekli įstatymų leidybos proceso stadijų seka iš esmės yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje : įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – 68 straipsnyje, įstatymų priėmimas – 69 straipsnyje, įstatymų promulgavimas ir įsigaliojimas – 70–72 straipsniuose. Juose atskirai nenurodyta įstatymų projektų svarstymo stadija, kuri yra demokratijos principų taikymą įstatymų leidybos procese laiduojanti stadija. Tačiau apie jos faktinį buvimą galima spręsti iš kitų konstitucinių normų: 71 straipsnyje rašoma apie Respublikos Prezidento teisę grąžinti įstatymą „Seimui pakartotinai svarstyti“, 72 straipsnyje – apie Seimo teisę Respublikos Prezidento grąžintą įstatymą „iš naujo

svarstyti ir priimti“. Iš to darytina išvada, kad Seimo įstatymų leidybos procedūrose projektų svarstymo stadija yra būtina. Tą patvirtina ir Konstitucijos 72 straipsnio formuluotė, kad „pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių“.

Įstatymų leidybos procesas prasideda iniciatyvos pareiškimu. Tai daryti gali tik Konstitucijoje nurodyti subjektai, turintys įstatymų leidybos iniciatyvos teisę. Šios teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Praktiškai ši teisė realizuojama pateikiant parlamentui konkretų įstatymo projektą arba raštu suformuluojant naują esminę idėją dėl įstatymų leidybos. Tinkamam subjektui pareiškus įstatymo sumanymą, įstatymų leidybos institucijos – parlamento pareiga yra pradėti svarstyti pateiktą projektą ar įstatymo sumanymo idėją. Po to prasideda antroji įstatymų leidybos proceso stadija, kurią paprastai apibrėžia parlamentų reglamentai (statutai). Šioje stadijoje parlamentarų dėl projekto pateiktos pastabos, pasiūlymai, pataisos ir papildymai yra svarbūs jo svarstymo stadijos elementai, tačiau jie negali būti traktuojami kaip įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo realizuota. Pasiūlymai, pataisos bei papildymai praktiškai teikiami iki pat įstatymo priėmimo. Jų teikimo ir svarstymo tvarką reguliuoja įstatymų projektų svarstymo reglamentinės normos. Būdinga tai, kad ši tvarka iš esmės skiriasi nuo įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimo. Įstatymų leidybos iniciatyva nuo pataisų ir papildymų teikimo svarstomam projektui taip pat skiriasi savo paskirtimi, pagaliau tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys.

Remdamasis išdėstytais motyvais, Konstitucinis Teismas daro išvadą, kad priimant įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 straipsnio normos nebuvo pažeistos.

4. Dėl 1993 m. kovo 16 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui.

Pareiškėjas nurodo, kad pakeitus Seimo rinkimų įstatymo 11 straipsnį ir atsisakius jame įtvirtinto visų rinkimuose dalyvaujančių politinių partijų ir visuomeninių politinių judėjimų vienodo atstovavimo visose rinkimų komisijose principo buvo pažeistas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje.

Minimas 29 straipsnis yra Konstitucijos II skirsnyje, kuris pavadintas „Žmogus ir valstybė“, todėl sąvoka „asmuo“ šiuo atveju tegali būti „žmogaus“ sinonimas. Šiame Konstitucijos skirsnyje, kartu ir 29 straipsnyje kalbama tik apie žmogaus ir piliečio teises, laisves bei pareigas, todėl nėra juridinio pagrindo plačiau traktuoti sąvoką „asmuo“.

Kolektyviniams teisės subjektams (organizacijoms, institucijoms) būdinga teisinės padėties įvairovė, todėl tik teisės subjektų tipologijos pagrindu gali būti išskiriamos vienodą specialųjį teisumą turinčios subjektų grupės, tik jos gali būti tarpusavyje lyginamos.

Remdamasis išdėstytais motyvais, Konstitucinis Teismas daro išvadą, kad 1993 m. kovo 16 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 53, 54, 55 ir 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Algirdas Gailiūnas

Kęstutis Lapinskas

Zigmas Levickis

Vladas Pavilionis

Pranas Vytautas Rasimavičius

Stasys Stačiokas

Teodora Staugaitienė

Stasys Šedbaras

Juozas Žilys